

Ammattistartin merkitys nivelvaiheen nuoren näkökulmasta

Harriet Hintikka
Tiia Kannela

Opinnäytetyö
Marraskuu 2012

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaali- ja terveys- ja liikunta-ala

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JAMK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tekijä(t) HINTIKKA, Harriet KANNELA, Tiia	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 12.11.2012
	Sivumäärä 50	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi AMMATTISTARTIN MERKITYS NIVELVAIHEEN NUOREN NÄKÖKULMASTA		
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) KETOLA, Tuija		
Toimeksiantaja(t) Jyväskylän ammattiopiston Ammattistartti		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Lähtökohtana opinnäytetyölle oli siirtymävaihe peruskoulusta jatko-opintoihin eli nivelvaiheen tarkastelu. Yhteistyökumppanina toimi Jyväskylän ammattiopiston Ammattistartti. Nivelvaiheen tarkastelua toteutettiin haastattelemalla Ammattistartin nuoria. Menetelmänä käytettiin yksilöteemahaastattelua. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää Ammattistartin merkitystä nuorten näkökulmasta. Tarkoituksena oli myös osallistaa nuoret Ammattistartin toiminnan arviointiin ja mahdolliseen kehittämiseen.</p> <p>Opinnäytetyössä haastateltiin viisi nuorta. Haastattelut toteutettiin keväällä 2012 osana Ammattistartti nuorten koulupäivää. Haastattelut toteutettiin kahtena peräkkäisenä päivänä ja haastattelut nauhoitettiin tulosten analysointia varten. Aineisto analysoitiin syksyllä 2012 litteroimalla sanatarkasti viisi haastattelua. Litteroidut haastattelut analysoitiin teemoittelemalla.</p> <p>Ammattistartti koettiin hyväksi ja hyödylliseksi. Nuoret kokivat hyödyllisiksi erityisesti eri ammatteihin ja koulutusaloihin tutustumisen sekä lisätiedon saamisen eri koulutusmahdollisuuksista. Monilla Ammattistartti vuosi auttoi selkiyttämään tulevaisuuden suunnitelmia. Kaikki haastateltavat kokivat saaneensa tarvittavaa sekä riittävää tukea Ammattistartin aikana. Haastatteluissa nuoret nostivat esiin myös ideoita Ammattistartin toiminnan kehittämiseksi.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Nuoruus, nivelvaihe, Ammattistartti, koulutuksesta syrjäytyminen		
Muut tiedot		

Author(s) HINTIKKA, Harriet KANNELA, Tiia	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 12.11.2012
	Pages 50	Language Finnish
		Permission for web publication (X)
Title The significance of Ammattistartti (Vocational Start) from a youth perspective		
Degree Programme Degree Programme in Social Services		
Tutor(s) KETOLA, Tuija		
Assigned by Jyväskylä Vocational College's Vocational start		
<p>Abstract</p> <p>The point of departure in this Bachelor's Thesis was a review of the transition phase from comprehensive school to further studies. The cooperation partner in this study was the Ammattistartti (Vocational Start) organized by the Jyväskylä Vocational College. The review of the transition point was carried out by interviewing the students participating in the Vocational Start. Individual theme interviews were used as a method of data collection in this study. The aim on this thesis was to examine the significance of the Vocational Start from the youth perspective. The purpose was to involve the youngsters in the evaluation and possible development of the Vocational Start.</p> <p>Five students were interviewed for the study. The interviews were carried out in spring 2012 as a part of the students' school day. The interviews were conducted on two consecutive days and recorded for analysis. The material was analyzed by transcribing the five interviews in autumn 2012. The transcribed interviews were analyzed by using themes.</p> <p>The students found the Vocational start year good and valuable. The opportunities to explore various occupations and educational areas and receiving further information about different educational opportunities were the most important issues that the students named in the interviews. Many of the students said that the Vocational Start had helped them to clarify their future plans. All the interviewees felt that they had received adequate support during the studies. The students also raised ideas of how to develop the Vocational Start.</p>		
Keywords youth, transitional point, Vocational start, education exclusion		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	3
2	NUORI NIVELVAIHEESSA	5
2.1	Nuoruus	5
2.2	Nivelvaihe.....	8
3	SYRJÄYTYMINEN.....	9
3.1	Syrjäytyminen ja ulkopuolisuus	9
3.2	Koulutuksesta syrjäytyminen nivelvaiheessa.....	12
3.3	Riskitekijät nivelvaiheessa.....	12
3.4	Suojaavat tekijät nivelvaiheessa.....	15
4	AMMATTISTARTTI NIVELVAIHEESSA.....	17
4.1	Jyväskylän ammattiopiston Ammattistartti	17
4.2	Tavoitteet ja opintojen muodostuminen	18
4.3	Koulutuksen sisältö.....	19
5	TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TOTEUTUS .	21
5.1	Tutkimusmenetelmä ja aineiston keruu.....	21
5.2	Tutkimuksen toteutus.....	23
5.3	Aineiston analyysi.....	25
6	TUTKIMUKSEN TULOKSET	27
6.1	Ammattistartin merkitys	27
6.2	Ammattistartin kehittäminen.....	35
7	POHDINTA	38
7.1	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	38
7.2	Tutkimuksen keskeiset tulokset.....	41
7.3	Tutkimuksen pohdintaa, arviointia ja jatkotutkimusideoita.....	41
	LÄHTEET.....	45
	LIITTEET.....	48

Liite 1. Teemahaastattelun runko	48
Liite 2. Lupapyyntö	49

TAULUKOT

TAULUKKO 1.	20
------------------	----

KUVIOT

KUVIO 1.	26
KUVIO 2.	37

1 JOHDANTO

Anita Kärki kirjoittaa Keskisuomalaisen artikkelissa ”Nuorisotilasto voi pelästyttää” (2012, 2), että tilastojen mukaan opintonsa keskeyttäneitä eli kouluttamattomia nuoria on Suomessa noin 40 000. Hän painottaa, että kyseessä ei ole vuodesta toiseen samat henkilöt vaan alati vaihtuva joukko. Suurimmalla osalla nuorista opintojen keskeyttäminen on vain väliaikaista, sillä monilla opinnot keskeytyvät alan vaihtamisen vuoksi. Kaikkien kohdalla kyse ei kuitenkaan ole vain opiskelupaikan vaihdosta, vaan heitä uhkaa pysyvä koulutuksesta syrjäytyminen ja työelämän ulkopuolisuus. Kärjen mukaan erityisesti näihin nuoriin tulee kiinnittää huomiota, jotta heidät saataisiin takaisin koulutuksen pariin. Nuorten syrjäytymisen kustannukset Suomessa ovat vuositasolla noin 300 miljoonaa euroa (Nuorisotakuu tunnetuksi koko maassa viiden ministerin voimin 2012.)

Hallitusohjelma 22.6.2011 pitää sisällään nuorten yhteiskuntatakuun eli nuorisotakuun toteuttamisen niin, että jokaiselle alle 25-vuotiaalle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle kyetään tarjoamaan työ-, harjoittelu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työtömäksi joutumisesta. (Nuorten yhteiskuntatakuu 2013.) Työministeri Lauri Ihalainen on asettanut työryhmän valmistelemaan esitykset siten, että nuorten yhteiskuntatakuu voitaisiin saattaa voimaan täysimääräisesti heti vuoden 2013 alusta. (Nuorten yhteiskuntatakuu- työryhmä 2012.) Nuorisotakuuseen sisältyy koulutustakuu, joka takaa jokaiselle juuri peruskoulunsa päättäneelle koulutuspaikan. (Nuorisotakuu tunnetuksi koko maassa viiden ministerin voimin 2012.) Kaste-ohjelma (2012-2015, 23) tekee yhteistyötä Nuorten yhteiskuntatakuu- ohjelman kanssa pyrkien lisäämään syrjäytymisuhan alla olevien nuorten koulutus- ja työelämäosallisuutta.

Peruskoulusta ammatillisiin opintoihin siirtyminen eli nivelvaihe on nuorille koulutuksessa pysymisen kannalta kriittinen siirtymävaihe. Peruskoulun päättövaiheessa on tärkeää, että nuori saa riittävästi tukea ja monipuolisesti tietoa erilaisista jatkokoulutusmahdollisuuksista, jotta nivelvaiheen siirtymä onnistuisi ja välttyttäisiin vääriltä valinnoilta jatkokoulutuspaikan suhteen ja näin ollen voitaisiin ehkäistä keskeyttämisiiä. Peruskoulun päättymisen jälkeen koulutuksen ulkopuolelle jäämistä voidaan pitää merkittävänä tekijänä koulutuksesta syrjäytymiselle. Anita Kärjen artikkelin (2012, 2) mukaan Suomessa noin joka viides nuori ei ole vielä 21-vuotiaana suorittanut toisen asteen tutkintoa eli peruskoulun jälkeistä tutkintoa. Keski-Suomen alueella hyvä uutinen on kuitenkin se, että maakunnassa alle 21-vuotiaat nuoret suorittavat toisen asteen opintonsa loppuun keskimääräistä ahkerammin.

Ajatus opinnäytetyöllemme sai alkunsa kiinnostuksesta ajankohtaisista nuorten syrjäytymiseen liittyvistä keskusteluista. Erityisesti kiinnostuimme nuorten kouluttautumisesta ja sen onnistumisesta. Päädyimme peruskoulun ja toisen asteen koulutuksen välisen nivelvaiheen tarkasteluun, sillä siirtymävaihe opintojen välillä on merkittävä koulutuksesta syrjäytymisen tarkastelussa. Yhteistyökumppaniksemme saimme Jyväskylän ammattiopiston Ammattistartin, joka on ammatilliseen perusopetukseen ohjaava ja valmistava koulutus.

Opinnäytetyössä tutkimme Ammattistartin merkitystä nivelvaiheen nuoren näkökulmasta. Tutkimusmenetelmänä käytimme yksilö teemahaastatteluja, jotka toteutimme kevään 2012 aikana osana Ammattistarttinuorten koulupäivää. Haastattelimme viisi Ammattistartilla olevaa nuorta. Tutkimuksen tarkoituksena oli tuoda esille nuorten näkökulmia Ammattistartista, sen hyödyistä sekä mahdollisista kehitysehdotuksista. Tavoitteenamme oli osallistaa

nuoret Ammattistartti toiminnan arviointiin ja mahdolliseen toiminnan kehittämiseen.

2 NUORI NIVELVAIHEESSA

2.1 Nuoruus

Nuoruusiällä tarkoitetaan ajanjaksoa 12- 18 ikävuoden välillä, jolloin kehitytään lapsesta aikuiseksi. Nuoruusikä jatkuu kuitenkin jopa 22 ikävuoteen saakka itsenäistymisen näkökulmasta. (Aalto 2010.) Aalbergin ja Siimeksen (2007, 68- 71) mukaan nuoruus jakautuu varhaisnuoruuteen (12- 14- vuotta), varsinaiseen nuoruuteen (15- 17- vuotta) ja jälkinuoruuteen (18- 22- vuotta). Varhaisnuoruudessa puberteetin alkaessa kehossa tapahtuu monia fyysisiä muutoksia, jotka voivat aiheuttaa nuoressa hämmennystä. Tänä ajanjaksona nuori haluaisi itsenäistyä vanhemmista. Varsinaisnuoruudessa kuohuntavaihe vanhempien kanssa alkaa tasaantua ja nuoren samaistuesssa vanhempiin ja ikätovereihin alkaa myös persoonallisuus muotoutua. Erityisesti seksuaalinen kehitys on tässä vaiheessa keskeistä. Jälkinuoruus on jäsentymisvaihetta, jossa nuoren itsekeskeisyys vähenee ja toisten huomioon ottaminen sekä empatia lisääntyvät. Tässä vaiheessa nuoresta on tullut osa yhteiskuntaa. Erityisesti ammatinvalintaan sekä perheen perustamiseen liittyvät päätökset kuuluvat jälkinuoruuteen.

Nuoruus on yksilöllisesti ajoittuva ajanjakso, jolloin tapahtuu monia fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia muutoksia, jotka ovat kiinteässä yhteydessä toisiinsa ja luovat pohjaa yksilölliselle nuorenaikuisen persoonalle. Kehitystä ohjaavat niin biologiset, psykologiset, sosiaaliset kuin yhteiskunnallisetkin tekijät. (Aalto 2010.)

Aalbergin ja Siimeksen mukaan nuoruuden kehitystehtävänä on saavuttaa itse hankittu itsenäisyys. Tämän saavuttaakseen tulee nuoren ratkaista ikäkauteen liittyvät kehitystehtävät, jotka ovat Aalbergin ja Siimeksen mukaan seuraavat:

1. Nuoren tulee irrottautua vanhemmista ja heihin kohdistuvista toiveista ja kodin tuomasta turvasta sekä nähdä heidät aikuismaisella tavalla.
2. Nuoren tulee jäsentää ruumiinkuvaansa, seksuaalisuuttaan sekä seksuaalista identiteettiään, jotka muuttuvat puberteetin johdosta.
3. Nuoren tulee oppia turvautumaan ikätovereidensa apuun osana kasvua ja kehitystä.

(Aalberg & Siimes 2007, 68.)

Erik H. Eriksonin mukaan yksi keskeisimmistä tehtävistä nuoruudessa on identiteetin kehittäminen (Nolen-Hoeksema, Fredrickson, Loftus & Wagenaar 2009, 100). Identiteetti on vastausten etsimistä kysymyksiin: mihin minä kuulun? Mikä on minulle tärkeää? ja kuka minä olen? (Haasjoki & Ollikainen 2010, 22). Identiteetti rakentuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Se muovautuu läpi elämän eri vaiheiden, mutta sen perusta luodaan jo lapsuudessa. Identiteetti sisältää henkilön käsityksiä fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta puolestaan. Sosiaalisen identiteetin käsitteellä tarkoitetaan sitä, millaisena henkilö olettaa toisten kokevan itsensä. Se määrittyy sosiaalisissa tilanteissa kuten ihmissuhteissa sekä vuorovaikutuksessa ihmisten kanssa. Sosiaalinen identiteetti muodostuu ryhmien kautta, joihin ihminen kuuluu tai haluaa sa-

maistua. Voidaan siis puhua henkilön paikasta yhteiskunnassa tai yhteisöissä. (Identiteetti on minän kartasto.)

Eriksonin (1959) mukaan nuoruuden kehitystä voidaan kuvata termillä identiteetin kehittyminen. Identiteetin kehitystä voidaan tarkastella tapahtumasarjana, jossa nuori joutuu tekemään tiettyjä valintoja ja päätöksiä elämäänsä koskien yhteiskunnan vaatimusten ja haasteiden pakottamana. Tämä johtaa erilaisiin nuoruuden kriiseihin sekä niiden ratkaisuihin lukuisilla elämänaalueilla sekä joihinkin nuoren tekemiin valintoihin sitoutumisena. Marcia on kehittänyt jälkikäteen Eriksonin teoriaa eteenpäin. Marcian mukaan identiteetin kehitystä voidaan kuvata tapahtumasarjana, jossa hän erottaa kaksi eri vaihetta: 1. nuoret etsivät ammatinvalintaan, ideologiseen maailmankuvaan ja sukupuolirooleihin liittyviä vaihtoehtoja 2. tämän jälkeen nuoret tekevät valintoja kyseisillä elämänaalueilla sekä sitoutuvat joihinkin niistä valitsemistaan vaihtoehtoista. (Lyytinen, Korkiakangas & Lyytinen 2008, 262.)

Nuoruudessa käydään läpi monia muutoksia kehitystehtävien kautta ja identiteetin vaiheittainen rakentuminen voi aiheuttaa monissa nuorissa hämmennystä. Monet fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset muutokset voivat vaikeuttaa tulevaisuuden suunnittelukykyä sekä päätöksiä tekemistä muun muassa tulevan koulutuksen suhteen. Tässä vaiheessa niin vanhempien kuin koulun tuki tulevaisuuden suunnittelussa kuten ammatinvalinnassa/koulutuksen suunnittelussa on erityisen tärkeää.

2.2 Nivelvaihe

Opetusministeriön muistion (2005, 10- 11) mukaan nivelvaihetta tulee tarkastella vaiheena, jossa nuori tekee tärkeitä koulutusväyliä ja ammattiuria koskevia valintoja. Nivelvaihe tulee nähdä pidempiaikaisena siirtymävaiheena, jossa nuori selkiyttää vähitellen omaa suuntautumistaan muun muassa koulutuksen suhteen ja löytää vähitellen tulevaisuudelle suuntaa. Tärkeänä tehtävänä koululaitoksella tässä siirtymässä on nuoren kokonaisvaltainen tukeminen.

Hämäläinen- Luukkainen (2004, 27) esittää, että opinto-ohjauksen tila 2002-tutkimuksen mukaan ylä-asteen rehtoreiden mielestä 7 %:lla yhdeksäsluokkalaisista nuorista ei ole riittävästi tietoja ja taitoja toisen asteen opintoihin siirtymiselle ja niiden hankkimiseen he tarvitsisivat lisää aikaa. Ammattistartti antaa lisää aikaa nuorille ja mahdollisuuden hankkia tarvittavaa tietoa eri ammattialoista ja uramahdollisuuksista sekä tulevaisuudensuunnittelu ja elämänhallinta taitoja. Lisävuosi voi auttaa nuorta löytämään opiskelumotivaation sekä helpottaa päätöksentekoa jatkokoulutuspaikan valinnan suhteen.

Peruskoulutuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaihe näyttäytyy erityisen kriittisenä vaiheena, niiden nuorten kannalta, jotka erilaisista syistä johtuen ovat koulutuksesta ja myöhemmin työelämästä syrjäytymisriskissä. Opintojen uudelleen aloittaminen ja loppuunsaattaminen vaikeutuvat sen mukaan mitä pidemmäksi siirtymäaika koulutusten välillä pitkittyy. Erityistä tukea ja ohjausta tulee kohdistaa niihin nuoriin, jotka jättävät hakeutumatta toisen asteen koulutukseen, hakevat, mutta eivät pääse koulutukseen, peruuttavat saamansa opiskelupaikan tai eivät aloita opintoja tai jättävät ne heti alussa

kesken. Yhtenä haasteellisena ryhmänä näyttäytyvät myös nuoret, jotka jäävät ilman peruskoulun päättötodistusta. (Opetusministeriön muistio 2005, 11.)

Niistä 15- 29- vuotiaista ulkopuolisiksi tai työttömiksi päätyneistä nuorista 80 % ei tutkimuksen mukaan myöhemminkään suorita perusastetta korkeampaa tutkintoa. Mitä pidempään nuori pysyy ulkopuolisena tai koulutuksesta syrjäytyneenä, sitä pienempi koulutuksen suorittamisen todennäköisyys on. Peruskoulun päättäneistä nuorista, jotka ovat vuoden vailla koulutuspaikkaa, vain 40 % suorittaa perusastetta korkeamman tutkinnon. Jo kolmen vuoden ulkopuolisuus alentaa tutkintojen suorittamista 20 %:iin. Vuodet ulkopuolisena ilman koulutuspaikkaa tai merkityksellistä tekemistä ovat kohtalokkaita nuoren yhteiskunnassa kiinni pysymiselle. (Myrskylä 2012, 2.)

3 SYRJÄYTYMINEN

3.1 Syrjäytyminen ja ulkopuolisuus

Syrjäytyminen on käsitteenä monitulkintainen ja vaikea määrittää. Tutkijat ovat kuitenkin yhtä mieltä seuraavista syrjäytymistä selittävistä tekijöistä: näkemys syrjäytymisestä prosessina sekä syrjäytyminen kasautuvana huono-osaisuutena. Syrjäytyminen prosessina voidaan nähdä erilaisten yhteiskunnassa tavoiteltavina ja normaaleina pidettyjen osallisuuksien ulkopuolelle ajautumisena. Näitä ovat muun muassa työ, koulutus, perhe ja pahimmassa tapauksessa yhteiskunnalliset palvelu- ja auttamisjärjestelmät. Syrjäytyminen kasautuvana huono-osaisuutena taas tarkoittaa, että ihmisiltä puuttuu monia resursseja, joita täysipainoinen elämä vaatii. Keskeisenä huono-osaisuuden piirteenä on taloudellinen - ja materiaallinen köyhyys. (Juhila 2011, 53-54.)

Juhilan mukaan John Pierson (2002) määrittelee syrjäytymisen tavalla, joka kokoaa prosessi- ja huono-osaisuusnäkökulmat yhteen:

Syrjäytyminen on prosessi, joka riistää yksilöiltä, perheiltä, ryhmiltä ja naapurustoilta sellaisia resursseja, joita tarvitaan sosiaaliseen, taloudelliseen ja koko yhteiskuntaa koskevaan poliittiseen osallistumiseen. Tämä prosessi on ensisijaisesti seurausta köyhyydestä ja pienituloisuudesta, mutta myös muut tekijät, kuten diskriminaatio, matala koulutustaso ja heikot elämysympäristöt tukevat sitä. Prosessin seurauksena ihmiset ovat merkittäviä aikoja vailla sellaisia palveluita, sosiaalisia verkostoja ja kehittymismahdollisuuksia, joista yhteiskunnan enemmistö nauttii.

Syrjäytyminen nähdään prosessina, jossa eri vaiheet seuraavat toisiaan muodostaen eräänlaisen noidankehän (Hämäläinen-Luukkainen 2004, 7). Takala (1992) tarkastelee syrjäytymistä 5-vaiheisena prosessina, joka pahenee vaihe vaiheelta. Seuraavassa prosessin eri vaiheet:

1. Nuorella on vaikeuksia koulussa, kotona tai sosiaalisessa toimintaympäristössä.
2. Kouluallergia saattaa näyttäytyä koulun keskeyttämisenä tai alisuoriutumisena.
3. Nuori ei kelpaa työmarkkinoille ja ajautuu usein työttömäksi.
4. Elämäntilanne johtaa täydelliseen syrjäytymiseen, jota kuvastavat työn vieroksunta, kriminalisoituminen, sosiaaliavustuksilla toimeentulo, alkoholisoituminen, eristäytyminen tai muu vastaava marginalisoituminen.
5. Tilanne saattaa lopulta kärjistyä yksilön laitostumiseen tai eristämiseen muusta yhteiskunnasta.

(Takala 1992, 38.)

Syrjäytyminen voidaan siis nähdä kasautuvana prosessina, jonka taustalla on monia ongelmia useilla eri elämänalueilla. Osalla nuorista ne voivat olla elämänvaiheeseen kuuluvia ja ohimeneviä vaihteita, mutta toisilla ne voivat johtaa syrjäytymisen kehään ja erityisesti nivelvaihe voidaan nähdä kriittisenä vaiheena nuoren koulutuksesta syrjäytymisessä. (Kivelä ym. 2007, 26.)

Eva-analyysin (Elinkeinoelämän valtuuskunta) mukaan syrjäytyneiksi luokitellaan työvoiman ja opiskelun ulkopuolella olevat nuoret, joilla ei ole peruskoulun lisäksi muuta koulutusta. Syrjäytymisen ytimessä on 32 500 ulkopuolista nuorta, jotka eivät ole edes rekisteröityneet TE- toimistoon (Työ- ja elinkeinotoimisto) työttömiksi työnhakijoiksi. He ovat nuoria, jotka eivät näy missään tilastoissa. (Myrskylä 2012, 1.)

Norjan tilastovirasto on määritellyt ulkopuolisuudelle seuraavat kuusi eri osaluuetta:

1. Sosiaalinen ulkopuolisuus
2. Koulutuksellinen ulkopuolisuus
3. Työelämän ulkopuolisuus
4. Taloudellinen ulkopuolisuus
5. Oikeudellinen ulkopuolisuus
6. Terveystieteellinen ulkopuolisuus

Koulutuksellisella ulkopuolisuudella tarkoitetaan sitä, että nuori ei pääse jatko-opintoihin tai keskeyttää ne. (Myrskylä 2011, 22.)

3.2 Koulutuksesta syrjäytyminen nivelvaiheessa

Viimeisten vuosien aikana koulutuksesta syrjäytymiseen on kiinnitetty sekä kansainvälisesti että kansallisesti enenevissä määrin huomiota. Useimpiin Euroopan maihin verrattuna Suomessa nuorten koulutuksen ulkopuolelle jääminen on merkittävästi vähäisempää. Sitä voidaan kuitenkin pitää huomattavana yhteiskunnallisena ongelmana. (Pirttiniemi 2000, 59.)

Koulutus on yksi merkittävimmistä nuoren elämänsäkuuluun vaikuttavista tekijöistä. Peruskoulun jälkeiset jatko-opinnot tai niiden ulkopuolelle jääminen ohjaavat nuorten elämänsäkuulua ja urakehitystä, joten koulutuksen merkitys on tämän vuoksi olennainen nuoren tulevaisuuden kannalta. (Pirttiniemi 2000, 39.) Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2010 8,9 % peruskoulun päättäneistä, ei jatkanut tutkintotavoitteista opiskelua. Välitön pääsy jatko-opintoihin oli vuonna 2010 edelleen edellisvuotta vaikeampaa. (Koulutukseen hakeutuminen 2010.)

Peruskoulusta päässeän nuoren perhetilanne, koulu- ja elämänsäkokemukset ohjaavat tulevia koulutus ja ammattivalintoja. Mikäli nuorella on luottamusta tulevaisuuteen ja kykyihinsä muodostuu tulevaisuudesta selkeä kuva, jolloin nuori toimii tavoitteellisesti tulevaisuuden valintojen suhteen. Mikäli taas nuori kokee vaikutusmahdollisuutensa vähäisiksi, kokee hän myös tulevaisuutensa pelottavaksi ja ennalta määrätyksi. (Kuronen 2010, 54.)

3.3 Riskitekijät nivelvaiheessa

Nuorista, jotka jäävät ilman opiskelupaikkaa, suuri osa on koulutuksen ulkopuolella vain väliaikaisesti ja todennäköisesti saavat koulutuspaikan jo seuraavana keväänä. Kaikilla ei kuitenkaan suju koulutuspaikan löytäminen yhtä

helposti ja taustalla voikin olla moninaisia ongelmia, jotka ovat mahdollisesti tunnistettavissa jo hyvissä ajoin ennen peruskoulun päättymistä, jolloin niihin voidaan puuttua. (Kivelä & Ahola 2007, 18.)

Opiskeluhaluttomuus, joka voi olla seurausta muun muassa oppimisvaikeuksista, voi tulla esille osalla jo ala-asteella. Monet ongelmat kuten opetuksesta jälkeen jääminen, kirjoitus- ja lukihäiriöt sekä erilaiset oppimiseen liittyvät ongelmat voivat olla seurasta heikoista kognitiivisista taidoista. Erilaiset tarkkaavaisuushäiriöt voivat nuoren kohdalla ilmetä myös poissaoloina, epäsosiaalisena käyttäytymisenä tai häiriökäyttäytymisenä. On myös nuoria, jotka eivät saa riittävästi tukea koulunkäyntiin kotoa vanhemmilta, mikä voi olla seurausta muun muassa vanhempien kouluvastaisuudesta. Näiden nuorten kohdalla koulun sekä koulun ulkopuoliset tukitoimet tulevat entistä tärkeämmiksi. (Linnakangas & Suikkanen 2004, 32.)

Jo peruskoulussa lähes joka luokalla on erityistä tukea tarvitsevia moniongelmaisia nuoria, joille ei anneta koulun puolesta riittävää tukea. Nämä nuoret monesti käyvät koulussa, mutta eivät aktiivisesti osallistu opetukseen ja tehtävien tekoon. Kyse on usein alisuoriutumisesta, ongelmien kasaantumisesta tai koulumotivaation katoamisesta. (Linnakangas ym. 2004, 32.) Hämääläinen-Luukkainen (2004) on todennut tutkimuksessaan, että opinto-ohjaajien ja erityisopettajien mielestä nuorten motivaation puute on yksi vaikeimmista ongelmista nivelvaiheessa. Hämääläinen-Luukkainen (2004, 7) mukaan motivaation puuttumisen kohdalla voidaan puhua koulukielteisyydestä tai kuten hän esittää Mikko Takalan (1992) ajatuksen, joka puhuu motivaation puuttumisesta kouluallergiana. Takalan (1992, 33) mukaan kouluallergia on seurausta koulun normeista ja tavoitteista vieraantumisesta, joka voi johtaa koulutuksesta syrjäytymiseen. Nuorilla voi olla myös psyykkisiä tai sosiaalisia ongel-

mia ja heidän elämänhallintataidoissa voi olla puutteita. Tämän vuoksi nämä nuoret tarvitsevat myös muunlaista kuin oppimiseen liittyvää tukea, kuten elämänhallintataitojen opettelua. (Linnakangas ym. 2004, 33.)

Psyykkisistä ongelmista kuten mielenterveysongelmista kärsiviä nuoria on yläasteikäisissä suuri määrä. Nuorten keskuudessa yleisimpiä mielenterveyden ongelmia on masentuneisuus, univaikeudet, ahdistuneisuus, sosiaalinen jännittäminen sekä paniikki- ja syömishäiriöt. Kynnys avun hakemiselle on usein suuri, sillä nuoret pelkäävät leimatuksi tulemista. Myös yläasteikäisten sosiaaliset ongelmat näkyvät koulumaailmassa. Nuoren kiusatuksi joutuminen voi aiheuttaa koulupelkoa ja heikentää mielenterveyttä, jotka voivat johtaa pahimmillaan koulutuksesta syrjäytymiseen. (Linnakangas ym. 2004, 36.) Ongelmien kasautuminen saattaa johtaa nuoren ajautumiseen vääränlaisiin kaveripiireihin ja tätä kautta johtaa nuoren muun muassa väkivallantekoihin, tupakointiin, päihteidenkäyttöön ja useasti myös huumekokeiluihin.

Peruskoulun loppuvaiheessa sekä heti sen päättymisen jälkeen koulutuksesta syrjäytyminen uhkaa erityisesti niitä nuoria, joita koulun tukitoimet eivät ole auttaneet. Osalla nuorista on epärealistisia käsityksiä tai odotuksia ammatillisista opinnoista tai valitusta opintolinjasta, jonka vuoksi osa nuorista on koulutuksen valinnan suhteen ”sattuman armoilla”. Huonon koulumenestyksen omanneilta nuorilta puuttuu silta peruskoulusta jatkokoulutukseen. Peruskoulun loppuvaiheessa heikosti koulussa menestyneiden nuorten jatko-opintoihin pääsy vaikeutuu, koska heikot arvosanat estävät pääsyn kiinnostavalle alalle, eivätkä viimesijaiset jatkokoulutuspaikat motivoi opiskelemaan, jonka seurauksena opinnot luultavasti keskeytyvät. (Linnakangas ym. 2004, 34.)

3.4 Suojaavat tekijät nivelvaiheessa

Nuoren kehitystä tukee koulun, kodin ja yksityisen elämänpiirin hyvä ja tiivis vuorovaikutus. Ihannetilanteessa, jokainen näistä osa-alueista sisältää nuorta tukevia voimavaroitekijöitä kuten kotoa saatu huolenpito, koulun tuki ja kannustava ilmapiiri sekä läheiset ystävät ja mielekkäät harrastukset. (Linnakangas ym. 2004, 34.)

Ammatinvalinta voi olla monille nuorille haastavaa, sillä nuoret eivät välttämättä tiedä realistisia työnkuvia sekä ammattivaatimuksia. Erityisesti peruskoulusta suoraan ammatillisiin opintoihin siirtyvillä nuorilla on ammatinvalinta edessä varhaisessa vaiheessa. Riittävällä henkilökohtaisella opinto-ohjauksella voidaan tukea nuoren ammatinvalintaa sekä ehkäistä koulutuksesta syrjäytymistä. (Galli ym. 2009, 55.) Opetusministeriö onkin säätänyt nivelvaiheen kehittämistyöryhmän muistiossaan perusopetuksen oppilaille oikeuden saada riittävästi henkilökohtaista opinto-ohjausta, keskimäärin kaksi tuntia vuodessa. Opinto-ohjaus olisi hyvä aloittaa jo peruskoulun 7. luokalla, jotta nuoren koulutusurasuunnitelmat saisivat aikaa selkiytyä. (Opetusministeriön muistio 2005, 78.)

Yhteistyöllä kodin ja koulun välillä on nuorten kehityksen ja kasvun tukemisessa suuri merkitys. Koululla on myös kasvatuksellinen rooli vaikka pääasiallinen kasvatustehtävä on vanhemmilla. (Hämäläinen- Luukkainen 2004, 35.) Yhteistyötä kodin ja koulun välillä tulee lisätä erityisesti mahdollisien koulutuksesta syrjäytymisvaarassa olevien nuorten kohdalla ja koulun puolelta myös vanhempia tulee tukea riittävästi, jotta nuoren ongelmiin voitaisiin puuttua varhaisessa vaiheessa niin kodin kuin koulunkin toimesta. Näin ollen olisi tärkeää, että vanhemmat olisivat tietoisia, mikäli nuorella esiintyy on-

gelmia koulussa ja yhteistyöllä niihin voitaisiin puuttua. (Galli, Ikonen & Ahola. 2009, 42.)

Peruskoulun päättövaiheessa kouluilla tulisi olla vastuuta siitä, että koulutuksesta syrjäytymisvaarassa olevat nuoret saisivat tukea, ohjausta ja motivointia erityisesti peruskoulun viimeisten vuosien aikana sekä hakeutuessaan jatkokoulutukseen. Kouluilla tulisi olla myös vastuuta siitä, että kaikki nuoret jatkaisivat kouluttautumista toisen asteen opintoihin. Koulutuksesta syrjäytymisriskissä on ennen kaikkea kyse siitä, että erityistä tukea tarvitsevat nuoret tunnistettaisiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa sekä pyritäisiin ratkaisemaan yhdessä heidän kanssaan mahdolliset ongelmat ja tuettaisiin monipuolisesti nuoren itsetunnon ja kasvun kehitystä. (Alatupa, Karppinen, Keltikangas- Järvinen & Savioja 2007, 20.)

Linnakangas ym. (2004, 35) näkevät keskeisenä puutteena oppilaiden seurannan ja tukemisen peruskoulun päätösvaiheessa ja sen päättymisen jälkeen. Tämän vuoksi heidän mielestään jo peruskoulun päätösvaiheessa tulisi kyetä kertomaan nuorille eri ohjauspalveluista, joita nuori voisi käyttää mikäli keskeyttää ammatilliset opinnot tai muut peruskoulun jälkeiset jatko-opinnot. Erityistä huomiota tulisi myös kiinnittää silloin, kun nuori ei hakeudu jatko-opintoihin tai ei saa opiskelupaikkaa ja on vaarassa jäädä vuodeksi koulutuksen sekä muun ohjatun toiminnan ulkopuolelle.

4 AMMATTISTARTTI NIVELVAIHEESSA

4.1 Jyväskylän ammattiopiston Ammattistartti

Ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus eli Ammattistartti on aloittanut toimintansa Suomessa hankekokeilun pohjalta. Kokeilu järjestettiin vuosina 2006- 2010 eri puolella Suomea. Vuosina 2007 ja 2008 ulkopuolinen tutkija seurasi kokeilussa mukana olleiden järjestäjien käytäntöjä, opiskelijoiden opintoja sekä opetuksen järjestelyjen vaikuttavuutta. Seurannan myönteiset tulokset vaikuttivat siihen, että opetusministeriössä päätettiin esittää koulutuksen vakinaistamista vuonna 2010. Elokuussa 2010 alkoi vakinainen ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus eli Ammattistartti. (Jäppinen 2010, 7.)

Jyväskylän ammattiopiston Ammattistartti on laajuudeltaan vähintään 20 opintoviikkoa ja enintään 40 opintoviikkoa ja kestää puolesta vuodesta vuoteen. Koulutuksessa on käytössä Jyväskylän koulutuskuntayhtymän ammattiopistojen vuosityösuunnitelma ja jaksojärjestelmä. ”Koulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijalle tietoa ja tarvittavia valmiuksia ammatilliseen koulutukseen hakeutumisen edistämiseksi. Koulutuksen tavoitteena on lisäksi tukea ja vahvistaa opiskelijan edellytyksiä suorittaa ammatillinen perustutkinto. Koulutuksella on tarkoitus helpottaa siirtymistä perusopetuksesta ammatilliseen koulutukseen.” (Opetussuunnitelma 2011, 5-6.)

Ammattistartti on tarkoitettu niille peruskoulun päättäneille nuorille, joilla ammatinvalinta ei ole selkiytynyt ja jotka haluavat vielä tutustua eri ammatialoihin sekä niille nuorille, jotka tarvitsevat opiskelu- ja tietopohjan vahvistamista tai eivät ole saaneet opiskelupaikkaa. Pääsääntöisesti koulutus on tarkoitettu suoraan peruskoulusta tuleville, mutta Ammattistarttiin voi tulla vali-

tuksi myös alkuvaiheessa ammatillisenkoulutuksen tai lukion keskeyttäneet nuoret. (Ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus – Ammattistartti.)

Ammattistartti ei ole ammatilliseen tutkintoon johtava koulutus, mutta se antaa pohjaa ja suuntaa tuleviin ammatillisiin opintoihin. Koulutuksessa suoritetaan muuan muassa sellaisia ammatillisen tutkinnon osia, joita voidaan sisällyttää tuleviin ammatilliseen tutkintoon johtaviin opintoihin. Koulutuksessa painottuvat työelämälähtöisyys ja käytännönläheisyys ja pyrkimyksenä on vahvistaa nuorten opiskeluvälineitä sekä opiskelumotivaatiota, jotka helpottavat nuoria jatkossa sitoutumaan tuleviin opintoihin ja työelämään. Koulutuksella pyritään ennaltaehkäisemään koulutuksesta syrjäytymistä. (Opetussuunnitelma 2011, 5.) Koulutuksella pyritään myös ennaltaehkäisemään vääristä valinnoista ja puutteellisista taidoista johtuvia toisen asteen koulutuksen keskeyttämisistä (Galli ym. 2009, 10).

4.2 Tavoitteet ja opintojen muodostuminen

Ammattistarttin tavoitteena on, että nuori saa lisää valmiuksia hakeutua tutkintoon johtavaan ammatilliseen peruskoulutukseen. Ammattistartti vuoden aikana nuori pääsee tutustumaan monipuolisesti eri koulutusaloihin, ammatteihin sekä työelämään. Tämä auttaa nuorta ammatinvalinnassa sekä urasuunnittelussa. Tavoitteena on, että Ammattistarttin jälkeen nuoren jatkosuunnitelmat ovat selkiytyneet esimerkiksi koulutuksen suhteen. Hän omaa myös tietopohjaa kuten opiskelu- ja elämäntaitoja, jotka mahdollistavat opiskelun sujumisen tulevassa ammatillisessa peruskoulutuksessa. (Opetussuunnitelma 2011, 6.)

Ammattistartissa painotetaan jokaisen yksilöllisyyttä, joka tarkoittaa sitä, että jokaiselle laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HOPS) sekä joista pyritään tukemaan ja ohjaamaan henkilökohtaisten tarpeiden ja tavoitteiden mukaisesti (Opetussuunnitelma 2011, 6). On tärkeää, että nuori saa henkilökohtaista ohjausta sekä tarvittaessa tukea opintoihinsa erityisesti nivelvaiheessa, jolloin nuoren jatkosuunnitelmat eivät välttämättä ole vielä selvillä. Nivelvaiheessa riittävän tuen saaminen voi olla merkittävä ennaltaehkäisevä tekijä koulutuksesta syrjäytymisessä.

Koulutuksen aloituksessa painotetaan ryhmätyötoimintaa, jotta ryhmässä syntyisi vuorovaikutusta ja yhteistyötaidot kehittyisivät. Alussa kiinnitetään huomiota myös elämäntaitojenhallintaan ja lisäämiseen sekä yhteisiin pelisääntöihin koulutuksessa sekä työelämässä. Alun yhteisten opintojen jälkeen koulutukseen lisätään ammatillisiin opintoihin ja koulutusaloihin tutustumista ja osallistumista sekä työelämään tutustumisjaksoja. (Opetussuunnitelma 2011, 6.)

4.3 Koulutuksen sisältö

Koulutuksessa sisällytetään opintoja henkilökohtaisen opintosuunnitelman mukaisesti seuraavista pakollisista ja vapaavalintaisista opinnoista. Nuori voi myös sisällyttää opintoihinsa peruskoulun arvosanojen korottamista tarpeen mukaan. (Opetussuunnitelma 2011, 6-7.)

TAULUKKO 1.

Opinnot	Opintojen laajuus (opintoviik- koina)
Pakolliset opinnot:	
Opiskelu- ja elämäntaidot	5-15
Perustietojen- ja taitojen vahvistami- nen	5-10
Ammatinvalinta- ja urasuunnittelu- taidot	5-15
Valinnaiset opinnot:	
Ammatilliset opinnot	0-10
Muut valinnaiset	0-5

Koulutukseen sisältyy edellä mainittujen opintojen lisäksi myös yksilö- ja ryhmäkohtaista opinto-ohjausta, jolla tuetaan ja seurataan nuoren koulutuksessa pysymistä ja koulutuksen sujumista. Erityisesti ohjauksella pyritään varmistamaan, että nuori saisi koulutuksen aikana kasaan vähintään 20 opintoviikkoa, joka takaa yhteisvalinnassa kolme lisäpistettä. (Opetussuunnitelma 2011, 7.)

Opinnot etenevät alun yhteisten opintojen jälkeen yksilöllisesti henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman mukaisesti, joka on laadittu yhdessä nuoren ja koulun eri toimijoiden kanssa. HOPS:issa huomioidaan jokaisen nuoren lähtötaso ja aikaisemmat opinnot. HOPS:ia päivitetään koko koulutuksen ajan. Erityisen tärkeää opinnoissa etenemisen kannalta on nuoren osallistuminen, aktiivisuus ja sitoutuminen omiin opintoihin. (Opetussuunnitelma 2011, 7.)

5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TOTEUTUS

Opinnäytetyön tarkoituksena on Jyväskylän ammattiopiston Ammattistartin toiminnan mahdollinen kehittäminen ja nuorten näkökulmien esiin tuominen kehittämistyön tueksi. Keskeisenä ajatuksena oli osallistaa nuoret Ammattistartin kehittämiseen. Tavoitteena oli selvittää nuorten näkökulmia Ammattistarttikoulutuksen hyödyistä sekä kehitystarpeista. Pyrittiin selvittämään Ammattistartin tämän hetkistä toimivuutta sekä sen ennaltaehkäisevää merkitystä koulutuksesta syrjäytymisessä nuorten näkökulmasta.

Jyväskylän ammattiopiston Ammattistartin toimintaa on tutkittu laadullisesta näkökulmasta vielä vähän. Pääsääntöisesti Jyväskylän ammattiopiston Ammattistartilla on tehty vain määrällistä tutkimusta Ammattistartin toiminnasta ja sen vaikuttavuudesta nuorten näkökulmasta. Nuoret ovat täyttäneet vuosittain strukturoidun kyselylomakkeen, joka pitää sisällään valmiit kysymykset ja niille annetut valmiit vastausvaihtoehdot, joista nuori valitsee itselleen parhaan vastausvaihtoehdon. Näiden pohjalta on saatu määrällistä tutkimustietoa Ammattistartin toiminnan arvioimiseksi.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tuoda uusi näkökulma aiheeseen laadullisen tutkimuksen kautta. Näemme työmme arvoksi sen, että pyrimme tuomaan tutkimuksessa nuorten oman äänen kuuluviin, sillä aiempaa tutkimusta tästä näkökulmasta ei Jyväskylän ammattiopiston Ammattistartilla ole tehty.

5.1 Tutkimusmenetelmä ja aineiston keruu

Tutkimusaineiston keräsimme haastattelemalla. Tutkimus noudattaa kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen periaatteita. Kvalitatiivisessa tutkimukses-

sa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen, jossa kohdetta pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyrkimyksenä on pikemminkin löytää tai paljastaa tosiasioita kuin todentaa olemassa olevia väittämiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 152.) Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkija pyrkii ymmärtämään haastateltavan henkilön ilmaisuja ja näkökulmia eikä sekoita omia asenteita, uskomuksia ja arvostuksia tutkimuskohteeseensa (Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen erot).

Tiedonkeruumenetelmäksi valitsimme teemahaastattelun, joka on kvalitatiivisen tutkimuksen yleisin tiedonkeruumenetelmä. Haastattelu voidaan toteuttaa yksilö- tai ryhmähaastatteluna. (Kananen 2010, 53.) Valitsimme yksilöhaastattelun tutkimuksen tavoitteet huomioiden, sillä ajattelimme sen mahdollistavan nuorten henkilökohtaisten ajatusten ja mielipiteiden esiin nousemisen. Hirsjärven ym.(2000, 195) mukaan teemahaastattelu on lomake- ja avoimen haastattelun välimuoto. Teemahaastattelun pääpaino on etukäteen valituissa teemoissa ja niihin liittyvissä tarkentavissa kysymyksissä. Teemahaastattelussa haastateltavien tulkinnat asioista sekä niille antamat merkitykset ovat keskeisiä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48.) Tutkijat pyrkivät teemahaastattelun avulla löytämään merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75).

Haastateltavat olivat Jyväskylän ammattiopiston Ammattistartin opiskelijoita. Tutkimus ideoitiin yhdessä Ammattistartin koulutuspäällikön ja koulutussuunnittelijan kanssa. Ennen tutkimuksen toteuttamista kävimme läpi heidän toiveitaan tutkimuksen hyödyistä Ammattistartin näkökulmasta. Keskustelujen pohjalta laadimme teemahaastattelun teemat sekä teemoihin liittyvät ky-

symykset. Tutkimuksen tarkoituksena oli tuottaa Ammattistartille käytettävissä olevaa tietoa toiminnan kehittämistä varten.

5.2 Tutkimuksen toteutus

Opinnäytetyön tekeminen aloitettiin loppuvuodesta 2011, esittelemällä opinnäytetyön aihe Ammattistartin työntekijöille, jonka jälkeen tarkistimme tutkimuksen aiheen sopivuuden ohjaavalta opettajaltamme sekä Jyväskylän ammattiopiston Oksan ja Ammattistartin koulutuspäälliköltä. Opinnäytetyön toimeksiantajaksi tuli Jyväskylän koulutuskuntayhtymä, Jyväskylän ammattiopiston Ammattistartti. Vuoden vaihteessa tapasimme yhdessä ohjaavan opettajamme kanssa koulutuspäällikköä, jolloin aloimme ideoida tutkimuksen aikataulua sekä toteutusta. Päädyimme toteuttamaan tutkimuksen haastatteleamalla Ammattistartin opiskelijoita.

Ennen haastattelujen toteuttamista laadimme tutkimuslupa-anomuksen Jyväskylän ammattiopiston rehtorille sekä tutkimusluvat 18 vuotta täyttäneille nuorille sekä alle 18-vuotiaiden nuorten huoltajille. Tutkimuslupia lähetettiin noin 15:sta oppilaalle, joista takaisin saimme seitsemän tutkimukseen suostuvaa vastausta. Kyseiset 15 oppilasta valikoituivat kohderyhmäksemme, koska he olivat tutkimuslupien lähettämisaikana koulussa, kun taas muut ryhmät olivat työharjoittelujaksolla. Haastattelutilaksi saimme rauhallisen nuorisotilan yhteydessä olevan neuvotteluhuoneen. Hirsjärven ym. (2000, 74) mukaan teemahaastattelu edellyttää hyvän kontaktin luomista haastateltavaan, jonka vuoksi haastattelupaikan tulisi olla rauhallinen ja haastateltavalle turvallinen.

Haastattelut toteutettiin toukokuussa 2012. Haastattelut toteutettiin kahtena peräkkäisenä päivänä ja yhteen haastattelukertaan varattiin aikaa 45 minuuttia. Keskimäärin aikaa yhteen haastatteluun kului noin 15 minuuttia. Tutkimukseen halukkaat nuoret olivat saaneet tuntiopettajilta haastatteluaiкатаulut, jotka oli laadittu yhdessä meidän haastattelijoiden kanssa. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina ja koska haastattelihoita oli kaksi, niin päädyimme siihen, että vain toinen haastatteli kerrallaan yhtä nuorta. Haastattel-tavan vaihtuessa, vaihtui myös haastatteliho. Haastattelut nauhoitettiin ääni-nauhurilla aineiston myöhempää analysointia varten. Teemahaastattelun luonteeseen kuuluu haastattelun nauhoittaminen, tällöin haastattelusta saa-daan vapautunut ja luonteva keskustelu ilman katkoja ja muistiinpanojen te-kemistä (Hirsjärvi ym. 2000, 92). Kääntöpuolena haastatteluiden nauhoittami-ssa voi olla se, että haastateltava osapuoli kokee tilanteen nauhoittamisen kannalta epämukavaksi, jolloin tämä voi heijastua myös vastauksien laatuun. Haastattelua varten laaditussa tutkimusluvassa nuoria sekä nuorten huoltajia oli informoitu tutkimuksen tarkoituksesta ja siitä, että nauhoitetut haastattelut hävitetään aineiston litteroinnin jälkeen ja nuorten henkilöllisyys ei missään tutkimuksen vaiheessa tule ilmi.

Seitsemästä haastatteluun halukkaasta nuoresta paikalle saapui viisi. Yksi nuori ilmoittautui sairaaksi ja toisen haastatteluun pääsyn estymistä emme tiedä. Paikalle saapuneista neljä oli tyttöjä ja yksi poika. Haastateltavista nuo-rista osa oli aloittanut Ammattistartin syksyllä 2011 ja osa marraskuussa 2011.

Haastattelutilanteesta pyrimme luomaan nuorille mukavan ja rennon, jotta nuoret kokisivat voivansa avoimesti keskustella ajatuksistaan ja mielipiteis-tään, riippumatta nauhoitettavasta haastattelusta. Haastattelijoina pyrimme luomaan luottamuksellisen ja avoimen ilmapiirin käyttäytymisellämme sekä

elein ja ilmein. Olimme aidosti kiinnostuneita nuorten mielipiteistä ja ajatuksista ja toimimme ilmi nuorille, että ne ovat keskeisiä ja tärkeitä tutkimuksemme kannalta. Hyvän haastattelijan täytyy tulla toimeen erilaisten ihmisten kanssa heidän iästään, sukupuolestaan ja koulutuksestaan riippumatta. Tulee olla myös luottamusta herättävä ja saatava haastateltavat uskomaan, että on rehellisellä asialla. (Hirsjärvi ym. 2000, 68-69.)

5.3 Aineiston analyysi

Aineistonkeruun jälkeen aloitimme aineiston käsittelyn litteroimalla, eli sanatarkasti puhtaaksikirjoittamalla, haastattelut. Litteroitua tekstiä tuli yhteensä 24 sivua. Litteroimme haastattelut helpottaaksemme aineiston analyysivaihetta, sillä päätelmien tekeminen suoraan tallennetusta materiaalista on järkevää vain, mikäli haastateltavia on ollut muutamia ja kun haastattelut ovat lyhytkestoisia. (Hirsjärvi ym. 2000, 138.)

Aineistomme on analysoitu teemoittelemalla, haastattelussamme käytettyjen teemojen sekä kysymysten pohjalta (ks. liite 1). Kyse on laadullisen aineiston ryhmittelystä eri aihepiirien mukaan. Teemoittelussa painottuu se, mitä kustakin teemasta on sanottu. (Tuomi ym. 2009, 93.)

Haastatteluja analysoimme yhteensä viisi kappaletta. Toteutimme analyysin lukemalla litteroidut haastattelut teema kerrallaan läpi. Tämän jälkeen koodasimme jokaisesta litteroidusta haastattelusta teemat eri värein, jotta haastatteluiden tarkasteleminen rinnakkain teemakohtaisesti helpottuisi. Jokaisesta eri teemasta, jotka oli eri värein merkitty, teimme yhteenvedon johon nostimme esiin nousseita samankaltaisuuksia sekä eroavaisuuksia.

Tutkimuksemme teema- alueet ovat seuraavat:

KUVIO 1.

Teema 1	• Ammattistartille tulovaihe
Teema 2	• Toteutuminen omalla kohdalla
Teema 3	• Mielipidekysymys
Teema 4	• Oppiminen
Teema 5	• Arvio vaikutuksista
Teema 6	• Tuen saaminen
Teema 7	• Merkitys ja kehittäminen
Teema 8	• Oma hyöty
Teema 9	• Ammattistartin kehittäminen

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

6.1 Ammattistartin merkitys

Teema 1: Ammattistartille tulovaihe

- Miten ja milloin olet tullut Ammattistartille?
- Mikä sai sinut hakemaan Ammattistartille?

Haastateltavista nuorista kolme aloitti Ammattistarttiopinnot syyskuussa aloittaneessa ryhmässä ja kaksi marraskuussa aloittaneessa. Kolme nuorista hakeutui Ammattistartille keskeytyneiden ammatillisten opintojen vuoksi. Yksi jätti lukion kesken ja yksi ei päässyt haluamalleen alalle, joten valitsi Ammattistartin. Muutama haastateltavista kertoi mistä oli saanut kuulla Ammattistartista. Yksi haastateltavista oli kuullut ammattikoulun opinto-ohjaajan kautta ja kaksi oli kuullut kavereiden kautta. Syynä Ammattistartille tuloon oli, että pääsee tutustumaan eri ammattialoihin ja yksi haastateltavista kertoi tulleensa Ammattistartille, koska ei tiennyt mihin hakea.

"Noku mää en oikeen tienny mihin mää hakisin, sitte että ei oikein voi kesken vuoden niinku mihkään muuallekaan lähtee, niin mää päätin, että mää meen tai tuun Ammattistartille." (H3)

"Enemmän niiku just tätä tekemistä ja tätä erialoihin.. ja justiisa saa nostaa numeroita, kympillä vaa nostetaa niitä numeroita niiku peruskoulussa, että sillee." (H1)

"Mää halusin niinku justiin tutustua eri aloihin ja vähä niinku hakee sitä mihin mää sitte niinku haluan hakea." (H4)

Teema 2: Toteutuminen omalla kohdalla

- Mitä olet tehnyt Ammattistartti vuoden aikana?

Haastatteluista esiin nousseita yhtenäisiä asioita, joita nuoret olivat vuoden aikana tehneet, olivat työharjoittelut, kouluihin tutustumisviikot (ao- viikot), eri ammattialoihin tutustuminen, yritysvierailut, atto- opinnot (ammattitaitoa täydentävät tutkinnon osat eli ns. yhteiset aineet, jotka kuuluvat kaikkiin ammatillisiin perustutkintoihin) sekä numeroiden korottaminen.

Haastattelija: "Mitä sää tykkäsit niistä?"

Haastateltava: "No oli ihan mukavaa, näki enemmän et mitä niissä tehdään(ao- viikot)."(H3)

" Ollaan käyty tutustumas eri aloihin kaikkialla ja kouluihin ja sitte nyt mä alotin atto- aineet, atto ykkösen .. niinpä.. et vähän kaikenlaista." (H1)

"Ymm no mä oon tutustunu eri aloihin, ollu viikon aina tutustumassa jossain eri alalla, ja sit ollaan oltu työharjoitteluissa ja sitte mä oon parantanu mun numeroita."(H4)

Teema 3: Mielipidekysymys

- Mitä mieltä olet Ammattistartista?

Kaikki haastateltavat kokivat Ammattistartti vuoden olleen hyvä ja hyödyllinen.

"No ihan silleen hyvää valinta jos ei oikeesti tiiä mihin hakee ja että mitä haluaa tehdä, nii kyl se selviää täälä."(H3)

"Nooh, alussa oli kyl aika sellast leikkimistä, iha mukavaaki ollu."(H2)

Tärkeiksi asioiksi nostettiin työharjoittelut, eri aloihin tutustumisen, atto-opintojen opiskelun ja opinnoista saatavat kolme lisäpistettä.

"Kylhä tää sillei aika hyödyllinen ku joku välivuosi ois pitäny tää niiku täst saa sen kolme lisäpistettäkin ku saa sen 20 opintoviikkoo, nii on se hyödyllinen." (H1)

Yksi haastateltavista mainitsi työharjoittelut hyväksi, koska koki, että on hyödyllistä tulevaisuuden kannalta opetella työelämäntaitoja. Toinen haastateltavista taas nosti eri aloihin tutustumisen hyödyllisimmäksi, koska sitä kautta heräsi mielenkiinto uuteen ammattiala vaihtoehtoon.

"Suosittelen kaikille niille jotka ei tiiä sitä omaa alaa vielä ja haluais tutustuu kaikkiin."(H5)

Teema 4: Oppiminen

- Mitä olet oppinut Ammattistartti vuoden aikana?

Haastateltavien vastaukset erosivat tässä teemassa jonkin verran toisistaan.

Yksi haastateltavista kertoi saaneensa vuoden aikana työkokemusta ja toinen kertoi oppineensa taitoja työkokemuksen kautta siitä, miten asiakastyössä toimitaan, kuten miten puhutellaan tai autetaan asiakasta. Jälkimmäinen kertoi myös saaneensa lisää tietoa ja taitoja eri ammattialoista.

"No eri aloista kaikkea, lisää tietoa ja sellasta."(H4)

Yksi oli oppinut, että koulussa kannattaa käydä ja yksi kertoi, että on oppinut tekemään myös asioita, jotka eivät välttämättä itseä kiinnosta.

"Noo varmaan se ett koulussa kannattaa käydä, ku mä en oikee siellä sosiaali- ja terveysalalla käyny koulussa täällä sitte nytte tullu enemmän käytyä."(H2)

"No mä oon ite tutustunu hirveen moniin ihmisiin ja tällee näin sitte kyl mä oon joutunu tekee sellasiiki asioita mistä mä en niiku tykkää."(H1)

Viimeinen ei osannut sanoa kyseiseen teeman liittyen mitään.

Teema 5: Arvio vaikutuksista

- Miten Ammattistartti vuosi vaikutti sinuun?

Haastateltavista yksi kertoi, että Ammattistarttivuosi auttoi selkiyttämään jatkokoulupaikan hakua sekä sitä mihin ei ainakaan halua hakea.

"No edelleenki se, et tai niinku sillai et tietää mihin voi ehkä hakee ja sitte että mihin ei todellakaan halua."(H3)

Muutama haastateltava ei osannut nimetä mitään erityistä asiaa. Yksi kuvasi, että Ammattistarttivuosi oli vaikuttanut häneen hyvillä tavoin. Yksi taas mainitsi, että oli vuoden aikana tutustunut uusiin kavereihin.

"Se totanoin et tääl on niiku erilaista ku sit niini tääl on niiku hyvä meininki tällee et kaikien kaa tulee toimee ja opettajat ja nää avustajatki on niin mukavia meitä kohtaan."(H1)

"Ymm no en mä oikein tiiä, hyvin."(H4)

Teema 6: Tuen saaminen

- **Saitko tarvitessasi tukea Ammattistartti vuoden aikana, keneltä?**

Kaikki haastateltavat kokivat saaneensa tarpeeksi tukea. Tukea oli saatu opettajilta, luokanvalvojilta, ohjaajilta sekä kavereilta.

"Just nää opettajat, mä oon lintsannu aika paljo ja sit ne on kannustanu aika paljon et tuu tuu tuu. ja sitte ku nää mul on niiku 100 poissaoloo marraskuusta tullu nyt ku mä alotin atot ni mä en oo ollu yhtään poissa ne on saanu mua siihe menemää."(H1)

"Nooh opettajilta aika paljon, auttaa kaikissa asioissa."(H2)

"Ymm no opettajat on kannustanu ja sitte kaverit on kannustanu."(H4)

"Joo on ollu ihan tarpeeks tukea."(H5)

Muutama mainitsi, että opettajia, ohjaajia sekä luokanvalvojia oli helppo lähestyä, eikä avun pyytämistä koettu kiusalliseksi.

Teema 7: Merkitys ja kehittäminen

- Onko Ammattistartti parantanut koulutus/työmahdollisuuksiasi, miten?

Kolmen mukaan Ammattistarttivuosi oli parantanut koulutusmahdollisuuksia, sillä heistä tuntui, että se oli auttanut selkiyttämään alavalintaa ja yksi kolmesta mainitsi saaneensa laajemman käsityksen eri aloista.

"Selkeemmäksi on tullu mihin aion hakee."(H2)

"No ohan se se on niiku laajentanu tätä näkemystä eri aloilta ja mä saan sen 3 lisäpistettäkin ja mä oisin voinu korottaa numeroitakin mut se vähä niiku jäi ku tuli niitä poissaoloja." (H1)

Yhden mukaan Ammattistarttivuosi ei auttanut alavalinnassa, sillä se oli jo tiedossa, mutta haastateltavan mukaan vuosi selkiytti sitä, mitkä alat eivät ainakaan kiinnosta. Kaksi mainitsi opinnoista saatavien kolmen lisäpisteen parantavan mahdollisuuksia päästä haluamalle alalle. Yksi haastateltavista nosti myös arvosanojen korottamismahdollisuuden parantaneen pääsyä haluamalle alalle.

"No ei oikeestaan ku mää tiesin jo mihin menee ja hakee mut on tullu myös sellasia paikkoja selville et mihin ei ainakaan haluis mennä."(H5)

"No justiin ku on niitä numeroita nostanu nii pääsee sitte helpommin."(H4)

Teema 8: Oma hyöty

- Mitkä olivat odotukset/tavoitteet ammattistartille tullessasi ja toteutuivatko/muuttuivatko/selkiytyivätkö ne?
- Mitä ammattistartti on sinulle antanut/merkinnyt?

Haastateltavista kolmella oli odotuksena, että Ammattistartissa tutustutaan eri aloihin. Kaikkien mukaan kyseinen odotus toteutui. Yhden käsitys Ammattistartista oli se, että kaikki tyhmät ja pärjäämättömät hakevat sinne mutta haastateltavan mukaan käsitys muuttui vuoden aikana.

"No mää niinku oikeestaan aattelin et se on semmonen et kaikki tyhmät menee sinne jos ei pääse muualle tai ei pärjää mut ei se sitte et on toi nyt muuttunu toi, tai miten mää aattelen sen nykyään." (H3)

Yksi mainitsi, että hänellä oli sellainen käsitys, että Ammattistartti on hyödyllinen. Hänen mielestään Ammattistarttivuosi on ollut rento, mutta on kokenut rauhallisen tahdin oppimisen kannalta hyväksi.

"Aattelin et se ois tosi niiku sellane hyödylline ja mut tää on ollu rentoo." (H2)

Kaksi mainitsi tavoitteeksi nostaa numeroita, toisen kohdalla kyseinen tavoite toteutui ja toisen kohdalla ei toteutunut. Yksi mainitsi tavoitteenaan kolme lisäpistettä, joka toteutui.

"No justiin semmosia tavoitteita et mää saan niinku ainaki paria numeroa nostettua ja sitte odotuksia oli justiin ett pääsen tutustuun eri aloihin ja on ne kyllä silleen täytynytki." (H4)

Kaksi haastateltavista kertoi saaneensa Ammattistarttivuoden aikana uusia kavereita. Toinen heistä nosti esiin kavereiden merkityksen opiskelumotivaation säilymisen kannalta. Kahden mukaan kouluihin hakeminen ja jatko-opintovaihtoehdot olivat selkiytyneet. Yksi haastateltavista nosti esiin Ammattistartista saamansa kolme lisäpistettä hyötynä hänelle. Yksi kertoi saaneensa paljon tietoa ja aikaa miettiä tulevaisuutta.

"Ku mä tulin tänne ni mä olin parissa päivässä tyyltiin tutustunu tohon luokkaan ku siinä oli niiku samalta kylältä tullu kavereita kans siihen niitten kaa, muuteki hyvä huumori täällä ja ollu tosi hauskaa kumminki.. jaksaa opiskella." (H1)

Haastatteluiden pohjalta Ammattistartin merkitys nuorten näkökulmasta näyttäytyy positiivisessa valossa. Tutkimusaineiston perusteella haastateltavat nuoret saivat Ammattistartin aikana merkityksellistä tietoa sekä taitoja tulevaisuuden suunnitteluun, jatkokoulutukseen sekä työelämään liittyen. Lisäajan saaminen omien ajatusten selkiyttämiseksi ja jatkokoulutuspaikan valintaa koskien oli erityisen tärkeää haastateltavien mukaan. Haastateltavat solmivat sosiaalisia verkostoja eli saivat uusia kavereita Ammattistartissa, joka motivoi koulutuksen jatkamiseen ja siellä pysymiseen. Myös Ammattistartin aikana saatu tuki koulun puolelta näyttäytyi merkittävänä tekijänä koulutuksessa pysymisen kannalta.

Pohdimme Ammattistartin merkitystä ehkäisevänä tekijänä koulutuksesta syrjäytymisessä, siirryttäessä peruskoulusta ammatillisiin opintoihin. Näemme Ammattistartin ehkäisevänä tekijänä merkityksellisenä. Ilman Ammattistarttia nuoret eivät olisi välttämättä saaneet tarvitsemaansa lisäaikaa ja tukea koulutusvalintoihinsa tai tietoa ja taitoja työelämää, koulutusaloja sekä ammatteja koskien. Mikäli Ammattistarttia ei olisi olemassa, olisi riskinä voinut olla, että nuoret olisivat vain keskeyttäneet koulutuksen ja jääneet koulutuk-

sesta ulkopuolisiksi tai jopa pahimmassa tapauksessa syrjäytyneet tätä kautta yhteiskunnasta tai koko palvelujärjestelmästä. Mielestämme erityistä huomiota tulisi kiinnittää koulun puolelta annettavaan tukeen ja kannustamiseen, sillä jokaisella nuorella ei välttämättä ole tukea antavaa perhettä ja koulun ulkopuolista sosiaalista verkostoa. Haastatteluiden pohjalta Ammattistartti on onnistunut antamaan tarvittavaa ja riittävää tukea opintojen aikana.

6.2 Ammattistartin kehittäminen

Teema 9: Kehittäminen

- Mitä kehitysehdotuksia sinulla on ammattistartin toimintaan?

Kehitysideoiksi haastatteluista nousi seuraavat asiat:

Ensiksikin Atto- opintojen paikkaa opinnoissa voisi miettiä uudelleen. Nuoren ehdotuksen mukaan opinnot voisivat olla varhaisemmassa vaiheessa opintoja.

Toiseksi opintoviikkoja voisi vuoteen olla enemmänkin kuin 20 opintoviikkoa, ehdotuksena 40 opintoviikkoa vuoteen.

"Ku miettii et 20 ov on aika vähä jos alottaa vaik sillo syksyllä ku koulut alkaa ni saa yli 40, sitäki vois nostaa, sitä opintoviikko määrääki." (H1)

Kolmanneksi opintojen alkuvaiheessa keskityttiin toisen nuoren mielestä liian kauan tutustumisleikkeihin. Hänen ehdotuksensa mukaan alkuvaiheen toteuttamista voisi kehittää ja tutustumisleikkejä voisi olla vähemmän.

Haastattelija: "Onko motivaatio noussu nytte myöhemmin?"

Haastateltava: "Noo nytte"

Haastattelija: "Mikä siin alussa sitte oli, teittekö te jotai sellasia juttuja mikä tuntu et ei?"

Haastateltava: "Se oli enemmänki sellasta niiku ala-asteen tutustumisleikkejä se kaks kuukautta."(H2)

Neljänneksi kehotusehdotukseksi nousi Ammattistartin asioiden tiedottamisen kehittäminen. Nuoren mielestä asioista tulisi tiedottaa aikaisemmin ja huomattavasti näkyvämmällä tavalla, jotta tieto tulisi ajoissa oppilaiden tietoon.

"Niinku asioitte ilmottaminen , et ne ilmotetaan ihan hullun myöhään tai sitä ei sit ilmoteta ollenkaan ja sit kaikki vaan on silleen, et kiva ku tiesin."(H3)

Haastatteluiden pohjalta nuoret olivat yleisesti ottaen tyytyväisiä Ammattistartin toimintaan. Nuoret olivat kuitenkin halukkaita jakamaan ajatuksiaan heidän mielestään tärkeistä kehittämiskohdista. Tällä näemmekin olevan merkitystä asettamiemme tavoitteiden kannalta, sillä tutkimus pystyi tuottamaan merkityksellistä tietoa Ammattistartille, sen toiminnan mahdolliseen kehittämiseen.

Yhteenveto tuloksista teemoittain:

KUVIO 2.

7 POHDINTA

7.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta vahvistaa tutkijan tarkka kuvaus tutkimuksen toteuttamisen eri vaiheista. Tutkimusaineiston tuottamisen olosuhteet ja tilannetekijät tulisi kertoa selkeästi ja totuudenmukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2000, 214.) Pyrimme kuvaamaan raportissa mahdollisimman tarkasti olosuhteet ja paikat, jossa tutkimusaineisto kerättiin. Olemme myös pyrkineet tuomaan tarkasti esille raportissamme tutkimuksen eri vaiheet ja niiden etenemisen sekä tutkimuksen aineiston analysointimenetelmän ja tutkimuksen tulokset. Kaiken kaikkiaan pyrimme raportissa tutkimuksen tarkkaan dokumentointiin. Myös haastatteluiden nauhoittaminen äänitallenteille lisää haastatteluiden ja tulosten luotettavuutta siinä määrin, että haastattelut on mahdollista litteroida sanatarkasti. Näin ollen aineiston analyysi vaiheessa on mahdollista palata haastatteluihin, jolloin haastateltavien oma näkemys on palautettavissa eikä se sekoitu tutkijoiden haastattelutilanteessa tekemiin havainnointeihin tai muistiinpanoihin.

Mielestämme tutkimuksen luotettavuutta lisäsi se, että tutkijoita oli kaksi. Tutkijoista toisella oli kokemusta ja tietoa enemmän Ammattistartista ja sen käytännötoiminnasta harjoittelun kautta, kun taas toisella tutkijoista ei ollut varsinaisesta Ammattistartin käytännötoiminnasta vastaavaa tietoa ja kokemusta. Tämä mahdollisti monipuolisten näkökantojen esille nousun tutkimuksen eri vaiheissa, aina tutkimuksen alkuvaiheista eli kysymysten asettelusta tutkimuksen loppuvaiheisiin eli aineiston analyysiin ja tutkimuksen tuloksiin.

Tutkimuksen luotettavuutta pohtiessa tulisi huomioida tutkijan puolueettomuusnäkökulma. Puolueettomuus nousee esille muun muassa silloin, kun pohditaan pyrkiikö tutkija ymmärtämään ja kuulemaan haastateltavaa itseään vai vaikuttaako tutkijan omat käsitykset sekä oma kehys kuten ikä, sukupuoli tai uskonto siihen miten tutkija kuulee ja havainnoi haastateltavaa. (Tuomi ym. 2009, 135-136.) Pyrimme tiedostamaan omat ennakkokäsityksemme sekä asenteemme Ammattistartista sekä nuorista Ammattistartissa ja nivelvaiheessa, jotta käsitykset eivät vaikuttaisi tutkimuksen eri vaiheissa kuten haastattelutilanteessa tai tutkimuksen tuloksia tarkastellessa.

Tutkimuksen kannalta tärkeinä pidettäviä seikkoja on tutkimuksen uskottavuus ja tutkijan eettiset ratkaisut. Uskottavuus perustuu hyvän tieteellisen käytännön noudattamiseen ("good scientific practice"). Tutkijoilta edellytetään huolellisuutta sekä rehellisyyttä ja avoimuutta. Tutkijoiden tulee ottaa huomioon muiden tutkijoiden työn saavutukset sekä omassa työssään kunnioittaa sekä nostaa esiin näitä saavutuksia huolellisella lähteiden merkinnällä, jotta ne erottuvat omista ajatuksista, tuloksista ja johtopäätöksistä. (Tuomi ym. 2009, 132.)

Kun tutkimuksen kohteena on ihmisiä, niin ihmisoikeudet muodostavat tutkimuksen eettisen perustan. Tutkijoiden tulee selvittää tutkimukseen osallistuville tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet, menetelmät sekä mahdolliset riskit. Tutkittavien tulee tietää, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja tutkimukseen osallistumisen voi keskeyttää missä vaiheessa hyvänsä. Tutkimuksessa tulee huomioida osallistuvien hyvinvointi koko tutkimuksen ajan. (Tuomi ym. 2009, 131.)

Tutkimustamme varten on pyydetty tutkimuslupa Jyväskylän ammattiopiston rehtorilta. Ennen tutkimuksen toteuttamista laadimme tutkimukseen suostumista varten lupapyynnön, joka lähetettiin tutkimukseen osallistuvien alle 18-vuotiaiden huoltajille sekä 18- vuotta täyttäneille nuorille. Lupapyynnössä kerroimme tarkasti tutkimukseen osallistuville, että tutkimuksessa on kyse opinnäytetyöstämme ja, että tutkimuksen tarkoituksena on tuoda nuorten näkemyksiä esille Ammattistartin toiminnasta ja sen toiminnan kehittämiseen liittyen. Kerroimme, että tutkimus toteutetaan haastattelemalla ja haastattelut nauhoitetaan tutkimusaineiston analyysia varten ja siihen osallistuminen on vapaaehtoista ja keskeytettävissä.

Aineiston keräämisessä tutkijan tulee ottaa huomioon anonyymiuden takaaaminen, luottamuksellisuus ja aineiston asianmukainen tallentaminen. (Hirsjärvi ym. 2000, 27.) Jo lupapyynnössä toimme selkeästi esille, että tutkimukseen osallistuvien henkilöllisyys ei tule missään tutkimuksen vaiheessa esille ja että nauhoitetut haastattelut hävitetään asianmukaisella tavalla. Vielä haastattelutilanteessa kerroimme uudestaan anonyymiteetin säilymisestä sekä siitä, että haastatteluaineisto tuhotaan litteroinnin ja tulosten analysoinnin jälkeen ja, että tutkijoina olemme ainoita, jotka käsittelevät tutkimusaineistoa. Meille oli tärkeää, että tutkimukseen osallistuvat olivat varmasti tietoisia tutkimuksen tarkoituksista, menetelmistä sekä sen vapaaehtoisuudesta ja, että he ymmärsivät heidän oikeutensa. Turvasimme tutkimukseen osallistuvien hyvinvointia siten, että pysyimme haastattelussa tutkimuksen kannalta olennaisissa teemoissa ja kysymyksissä.

7.2 Tutkimuksen keskeiset tulokset

Keskeisinä tuloksina haastatteluista nousi, että Ammattistartti koettiin hyväksi ja hyödylliseksi vuodeksi. Erityisesti hyödylliseksi koettiin, että vuoden aikana sai tutustua eri ammatteihin ja koulutusaloihin sekä saatiin lisää tietoa eri koulutusmahdollisuuksista. Monilla haastateltavista Ammattistarttivuosi auttoi selkiyttämään tulevaisuuden koulutusala ja jatkosuunnitelmia. Nostettiin esille myös Ammattistartti vuoden aikana saadun kolmen lisäpisteen merkitys yhteishakuvaiheessa, monet kokivat lisäpisteiden motivoivan opiskeluun sekä helpottamaan pääsyä haluamalle koulutusosalalle.

Kaikki haastateltavat kokivat saaneensa riittävästi tukea Ammattistartin aikana. Tukea saatiin opettajilta, ohjaajilta, luokanvalvojilta sekä kavereilta. Tuen pyytäminen koettiin helpoksi eikä koulun henkilökuntaa ollut vaikea lähestyä. Koettiin, että tuki motivoi opiskelemaan.

Kehitysehdotuksiksi Ammattistartin toimintaan nousivat tiedottamisen kehittäminen, eli koettiin, että asioista voisi tiedottaa hyvissä ajoin sekä näkyvämmmin. Muita kehitysehdotuksia oli, että Atto-aineet eli ammatillisessa toisen asteen koulutuksessa opiskeltavat yhteiset aineet kuten matematiikka ja äidinkieli voisivat olla opintojen aikaisemmassa vaiheessa sekä opintoviikkojen määrän lisäämistä voisi pohtia. Myös uuden luokan aloituksessa alkuvaiheen tutustumisosuus koettiin melko pitkäksi ja sitä voisi kehittää mahdollisesti tiiviimmäksi.

7.3 Tutkimuksen pohdintaa, arviointia ja jatkotutkimusideoita

Tutkimuksesta jäimme pohtimaan, että miksi vain kolmasosa ryhmästä suostui osallistumaan haastatteluun. Jäivätäkö haastatteluihin osallistumatta juuri

ne nuoret, joilla on suurempi riski koulutuksesta syrjäytymiseen ja joilla on mahdollisesti enemmän myös ongelmia eri elämänaalueilla. Tutkimuksen kannalta olisi ollut merkittävää saada haastatteluihin mahdollisimman monipuolinen osallistujaryhmä. Pohdimme sitä, että saimmeko tutkimukseemme juuri niiden koulussa pärjäävien ja koulutukseen kiinnittyneiden nuorten näkökulman Ammattistartin merkityksestä. Myös sukupuolijakauma jäi mietityttämään, sillä Ammattistartilla on suurin piirtein yhtä paljon tyttöjä ja poikia, mutta haastatteluihin suostui vain yksi poika. Oliko kyseisessä 15:sta hengen ryhmässä vähemmän poikia, mikä olisi voinut johtaa tähän, että tutkimukseen osallistui enemmän tyttöjä vai onko poikia vaikeampi saada osallistumaan esimerkiksi tämänkaltaiseen tutkimukseen. Millaisia tutkimustuloksia olisimme toisenlaisella ryhmällä saaneet?

Haastatteluiden kestoiksi olimme arvioineet 45 minuuttia yhteen haastatteluun. Haastattelut kestivät kuitenkin keskimäärin vain 15 minuuttia, mikä alkuun ihmetytti, koska tuntui että kysymyksiä oli paljon ja että ne herättäisi enemmän keskustelua nuorissa. Pohdimme syiksi vähäiselle aineiston määrälle muun muassa sitä, että nuori tulee täysin uuteen tilanteeseen ja kokee haastattelijat täysin vieraiksi. Luottamuksen rakentaminen voi viedä aikaa, jonka vuoksi näin nopeassa tilanteessa nuori ei välttämättä uskalla tai halua tuoda henkilökohtaisia ajatuksia ja näkökulmia niin paljoa esille. Myös nuoruus ajanjaksona voi selittää nuoren vähäsanaisuutta. Nuoruusiässä ajatusmaailma ja ymmärrys rakentuvat ja näin ollen nuori ei välttämättä ole vielä kypsä ajattelemaan asioita monimerkityksellisesti.

Tutkimusprosessista heräsi seuraavia ajatuksia, joita olisi voinut vielä pohtia tarkemmin:

Ensiksikin teemahaastattelun teemojen ja kysymysten tarkempi pohtiminen. Huomasimme muutaman kysymyksen olleen hankala tulkita, jonka vuoksi haastateltavat eivät osanneet ehkä vastata kysymykseen. Esimerkiksi kysymys: ” Mitä ammattistartti on sinulle antanut/merkinnyt?” osoittautui hankalaksi kysymykseksi.

Toiseksi haastattelijana oleminen ja kysymysten asettelu haastattelutilanteessa. Vaikka pyrimme asettamaan kysymykset avoimina jättäen haastateltavien omille tulkinnoille tilaa, niin haastatteluita kuunnellessamme huomasimme kuitenkin, että muutamassa kohdassa olimme hieman johdatelleet haastateltavaa vastaamaan tietyllä tavalla. Jatkossa pystymme varmasti kiinnittämään tähän vielä paremmin huomiota.

Koimme opinnäytetyön tutkimuksen tekemisen uutena haasteena ja oppimismahdollisuutena. Halusimme tehdä tutkimuksen, jossa pääsemme kokeilemaan tutkijana oloa tutkimuksen eri vaiheissa sekä kehittymään tutkimushaastattelutaidoissamme. Lähtökohtana tutkimukselle oli, että se olisi hyödyllinen ja voisi antaa käytettävissä olevaa tietoa. Aiheenvallinnassa kiinnitimme huomiota sen ajankohtaisuuteen ja tärkeää oli myös tehdä tutkimus aiheesta, jonka koimme mielenkiintoiseksi, jolloin taas kiinnostava aihe motivoi panostamaan työhön.

Kokonaisuudessaan opinnäytetyön sekä tutkimuksen tekemisen kautta opimme hakemaan relevanttia tutkimustietoa eri lähteistä sekä hyödyntämään tietoa työn tarkoitusten mukaisesti. Opimme tutkimuksen tekemisen eri vaiheet sekä hyvän yhteistyön merkityksen osana toimivaa tutkimusta niin toimeksiantajan kuin toisen tutkijaparinkin välillä. Joustava, toisen huomioonottava sekä tukea antava yhteistyö on tärkeää tutkimuksen onnistumisen

kannalta. Opimme myös tutkijoina tarkastelemaan omaa sekä toisen toimintaa kriittisesti sekä pohtimaan mahdollisia kehityspaikkoja. Pystyimme antamaan positiivisessa mielessä kehittävää palautetta toisillemme tutkimuksen eri vaiheissa.

Jatkotutkimusideoina mietimme muun muassa tutkimusta, jossa tutkittaisiin haastatteleamalla nuoria sekä heti Ammattistartin aloitusvaiheessa että samoja nuoria Ammattistartin loppuvaiheessa. Tällöin voitaisiin tarkastella, miten nuorten ajatukset, tavoitteet, tulevaisuuden suunnitelmat jne. muuttuvat vuoden aikana ja mitkä tekijät vaikuttavat niihin muutoksiin. Toisena ideana ajattelimme, että voitaisiin tehdä haastattelututkimus, jossa olisi selkeästi sukupuoli jaottelu näkökulma. Ajatuksena olisi, että vaikuttaako sukupuoli tutkittavaan asiaan. Esimerkiksi tarvittaisiinko eri sukupuolille erilaisia tai eri tavoin täsmennettyjä tutkimuotoja tai toimintoja.

LÄHTEET

Aalberg, V. & Siimes, M. A. 2007. Lapsesta aikuiseksi. Nuorten kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Helsinki: Nemo.

Aalto, S. 2010. Nuoruus elämänvaiheena. Virtuaali AMK. Viitattu 22.9.12.
<http://www.amk.fi/opintojaksot/0407012/1084374081271/1107863922545/1107868110284/1107868147641.html>

Ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus - Ammat-
 tistartti. Jyväskylän ammattiopisto. Viitattu 21.9.12.
<http://www.jao.fi/?Deptid=15290>

Galli, L., Ikonen, S. & Ahola, S. 2009. Koulutuksesta syrjäytymisen ehkäisy
 Varsinais-Suomessa. Osa 1: perusraportti. Viitattu 5.10.12.
http://ruse.utu.fi/PDF_tiedostot/VShanke_perusraportti.pdf

Haasjoki, E. & Ollikainen, T. 2010. Mikä sun mieltä painaa? Kriisit nuoruudes-
 sa ja mielenterveyden tukeminen koulussa. SMS- tuotanto.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2000. Tutki ja kirjoita. 6.p., uud.p. Hel-
 sinki: Tammi.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teo-
 ria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hämäläinen- Luukkainen, J. 2004. Nivelvaiheen nuoret ja yhteistyö. Opinto-
 ohjaajien ja laaja-alaisten erityisopettajien näkemyksiä peruskoulun ja toisen
 asteen nivelvaiheessa. Jyväskylän kaupungin opetusviraston julkaisusarja A
 11:2004. Jyväskylä.

Identiteetti on minän kartasto. Suomen Mielenterveysseura. Viitattu 26.9.12.
<http://www.vahvistamo.fi/vahvistamo/mina/identiteetti/>

Juhila, K. 2011. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina, sosiaalityön yhteiskunnalli-
 set tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.

Jäppinen, A-K. 2010. Onnistujia opinpolun siirtymissä. Ammatilliseen perus-
 koulutukseen ohjaavan ja valmistavan koulutuskokeilun (ammattistartti) vai-
 kuttavuus. Opetushallitus. Loppuraportti. Raportit ja selvitykset 2010:2. Jy-
 väskylä: Jyväskylän ammattiopiston paino.

Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Tampere: Yliopistopaino.

Kivelä, S. & Ahola, S. 2007. Elämää nivelvaiheissa. Nuorten syrjäytyminen ja sen ehkäisy. Vaskooli- projektin loppuraportti. Viitattu 26.9.12.
http://www.vaskooli.fi/elamaa_nivelvaiheissa.pdf

Koulutukseen hakeutuminen. 2010. Sekä peruskoulun 9. luokan päättäneiden että uusien ylioppilaiden välitön pääsy jatko-opintoihin oli vuonna 2010 edelleen edellisvuotta vaikeampaa. Tilastokeskus. Viitattu 26.9.12.
http://www.tilastokeskus.fi/til/khak/2010/khak_2010_2011-12-13_tie_001_fi.html

Kuronen, I. 2010. Peruskoulusta elämäkouluun. Ammatillisesta koulutuksesta syrjäytymisvaarassa olevien nuorten aikuisten tarinoita peruskoulusuhteesta ja elämäkulusta peruskoulun jälkeen. Jyväskylä: Yliopistopaino.

Kärki, A. 2012. Nuorisotilasto voi pelästyttää. Keski-suomalainen 2.10.2012, 2.

Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen erot. Tilastokeskus. Virtual Statistics. Viitattu 17.9.12. <http://www.stat.fi/virsta/tkeruu/01/07/>

Linnakangas, R. & Suikkainen, A. 2004. Varhainen puuttuminen. Mahdollisuus nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä. Sosiaali- ja terveysministeriö. Selvityksiä 2004:7. Helsinki: Edita Prima.

Lyytinen, P., Korkiakangas, M. & Lyytinen, H. 2008. Näkökulmia kehityspsykologiaan, kehitys kontekstissaan. 1.- 8. p. Werner Söderström.

Myrskylä, P. 2011. Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys. 12/2011. Edita Publishing.

Nolen-Hoeksema, S., Fredrickson, B. L., Loftus, G. R. & Wagenaar, W. A. 2009. Atkinson & Hilgard's introduction to psychology. 15.p., uud.p. Canada: Cengage Learning.

Nuorisotakuu tunnetuksi koko maassa viiden ministerin voimin. 2012. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu 5.10.12.
<http://www.minedu.fi/OPM/Verkkouutiset/2012/08/nuorisotakuu.html>

Nuorten yhteiskuntatakuu 2013. TEM raportteja 8/2012. Työllisyys- ja yrittäjyysosasto raportti 15.3.2012. Viitattu 8.10.12.

[http://www.tem.fi/files/32352/Nuorten_yhteiskuntatakuu -
tyoryhman_raportti_\(2\).pdf](http://www.tem.fi/files/32352/Nuorten_yhteiskuntatakuu_tyoryhman_raportti_(2).pdf)

Nuorten yhteiskuntatakuu- työryhmä. 2012. Työ- ja elinkeinoministeriö. Viitattu 8.10.12. <http://www.tem.fi/index.phtml?s=4659>

Opetussuunnitelma. 2011. Ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus. Viitattu 21.9.12. <http://www.jao.fi/files/20120518133430.pdf>

Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheen kehittämistyöryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:33. Opetusministeriö. Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. Viitattu 24.9.12. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2005/liitteet/opm_270_tr33.pdf?lang=en

Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma KASTE 2012-2015. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:1. Tampere: Yliopistopaino. Viitattu 8.10.12. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5197397&name=DLEE-18303.pdf

Takala, M. 1992. Kouluallergia- yksilön ja yhteiskunnan ongelma. Vammala: Vammalan kirjapaino.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5.p., uud.p. Jyväskylä: Gummerus.

Myrskylä, P. 2012. Hukassa- Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? Eva- analyysi. Viitattu 24.9.12. <http://www.eva.fi/julkaisut/eva-analyysi-hukassa-keit%C3%A4-ovat-syrj%C3%A4ytyneet-nuoret/3823/>

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelun runko

Teema 1

Ammattistartille tulovaihe

- Miten olet tullut ammattistartille?

Teema 2

Toteutuminen omalla kohdalla

- Mitä olet tehnyt ammattistartti vuoden aikana?

Teema 3

Mielipidekysymys

- Mitä mieltä olet ammattistartista?

Teema 4

Oppiminen→merkitys

- Mitä olet oppinut ammattistartti vuoden aikana?

Teema 5

Arvio vaikutuksista→merkitys

- Miten ammattistartti vuosi vaikutti sinuun?

Teema 6

Tuen saaminen→merkitys/kehittäminen

- Saitko tarvitessasi tukea ammattistartti vuoden aikana, keneltä?

Teema 7

Merkitys ja kehittäminen

- Onko ammattistartti parantanut työ/koulutusmahdollisuuksiasi, miten?

Teema 8

Oma hyöty

- Mitkä olivat odotukset/tavoitteet ammattistartille tullessasi ja toteutuivatko/muuttuivatko/selkiytyivätkö ne?
- Mitä ammattistartti on sinulle antanut/merkinnyt?

Teema 9

Kehittäminen

- Mitä kehitysehdotuksia sinulla on ammattistartin toimintaan?

Liite 2. Lupapyyntö

Nuorelle/ Nuorten huoltajille

Olemme Jyväskylän Ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoita ja teemme opinnäytetyötä nuorten oppilaitoksessa, Jyväskylän ammattiopiston Ammattistartilla. Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia nuorten näkökulmasta Ammattistartin merkitystä osana nuorten kouluttautumista ja kerätä heidän näkemyksiään Ammattistartin kehittämiseen.

Toteutamme tutkimuksen haastattelemalla nuoria yksilöllisesti keväällä 2012 ennen Ammattistartti vuoden päättymistä. Nauhoitamme haastattelut tulosten analysointia varten. Nauhoitetut haastattelut hävitetään opinnäytetyön valmistuttua.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Yksittäistä nuorta koskevat tiedot eivät tule tutkimuksessa esille. Kaikki nuorten antamat tutkimustiedot ovat luottamuksellisia. Tutkijoita lukuun ottamatta kukaan muu ei tule näkemään tutkimus-aineistoa.

Toivomme, että nuorene saa osallistua tutkimukseen. Pyydämme ystävällisesti täyttämään liitteenä olevan Tutkimuspyyntö-lomakkeen ja palauttamaan sen nuorene mukana luokanohjaajalle 3.5.2012 mennessä. Pyydämme palauttamaan lomakkeen myös siinä tapauksessa, että ette anna suostumusta tutkimusaineiston keräämiseen nuoreltanne.

Ystävällisin terveisin,
Sosionomiopiskelijat Tiia Kannela ja Harriet Hintikka

Opinnäytetyömme ohjaajilta saatte tarvittaessa lisätietoja tutkimuksestamme
Ketola Tuija puh. 040 8345875 Kärkkäinen Mia puh. 040 341 6198

**Tutkimuslupapyyntö/ Ammattistartin merkitys nivelvaiheen
nuorten näkökulmasta**☐

Olen saanut tietoa Ammattistarttiin liittyvästä tutkimuksesta ja annan luvan tutkimukseen osallistumiselle. Olen myös tietoinen siitä, että osallistuminen on vapaaehtoista (merkitse x).

☐

En anna lupaa tutkimukseen osallistumiselle (merkitse x).

Nuoren nimi

Nuoren allekirjoitus

Nimen selvennys

Huoltajan allekirjoitus
(alle 18- vuotiaalta)

Nimen selvennys
